

AİLE VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI

ÜDS

ÜN VAN DEĞİŞİKLİĞİ

SINAVLARINA HAZIRLIK

KONU ANLATIMLI - SORU BANKASI

ÇOCUK EĞİTİCİSİ

Soruların çözümlerine, kitabın baskı tarihinden sonraki güncellemelere ve konulardaki ek formlara erişebilmek için QR kodu okutunuz.

PEGEM

AKADEMİ

Komisyon

AİLE VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI - ÇOCUK EĞİTİCİSİ

ISBN 978-625-5964-77-9

Kitapta yer alan bölümlerin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© Pegem Akademi

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

I. Baskı: 2025, Ankara

Yayın-Proje: Pegem
Dizgi-Grafik Tasarım: Tolga Durğun
Kapak Tasarımı: Pegem

İletişim

Shira Ticaret Merkezi, Macun Mahallesi 204 Cad.
No: 141/33, Yenimahalle/Ankara
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: yayinevi@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Baskı: Ankara Özgür Matbaacılık
1250. Cad. No: 25 Ostim Yenimahalle/Ankara

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 46821

ÖN SÖZ

Değerli Okuyucularımız, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı - Çocuk Eğitici için hazırladığımız görevde yükselme sınavına hazırlık konu anlatımlı - soru bankası kitabımız, en son yayımlanan sınav ilanındaki konular kapsamında, alanında uzman yazar komisyonumuz tarafından hazırlanmıştır. Sınava girecek olan adaylarımızın, yayınımda bulunan mevzuat konularında yer alan Ek Form veya Örnek Formlara (<http://www.mevzuat.gov.tr/>) İnternet adresinden ilgili Kanun, Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, Kanun Hükmünde Kararname, Yönetmelik, Tebliğ vb. içeriklerinden erişebileceğinizi belirtiriz. Kitabımızdaki konularda teorik çerçeve net bir şekilde çizilmiş, çözümlü ve cevaplı testlere yer verilmiştir. Okuyucularımıza güncel ve çalışmalarını pekiştirecek yöntemleri sunmak amacıyla özenle hazırlanan bu yayınının sınavı hazırlanan siz değerli okuyucularımıza katkı sağlamasını diliyoruz. Kitaba ilişkin sorularınızı yayinevi@pegem.net adresine e-posta yoluyla ya da 0538 594 92 40 numaralı telefona WhatsApp üzerinden iletmeniz yeterli olacaktır. Yayınının baskı tarihinden sonraki değişikliklere karekodu okutarak ulaşabilirsiniz.

PEGEM Akademi

İÇİNDEKİLER

1. ÇOCUK VE DRAMA.....	1
2. DAVRANIŞ BİLİMLERİNE GİRİŞ	23
3. ÇOCUKLARI TANIMA VE DEĞERLENDİRME	39
4. GELİŞİMSEL TANI VE DEĞERLENDİRME	41
5. ÖĞRETİMDE PLANLAMA VE DEĞERLENDİRME	45
6. SINIF YÖNETİMİ	60
7. ÇOCUK BİLİM VE TEKNOLOJİ	81
8. ÇOCUKTA SANAT EĞİTİMİ VE YARATICILIK	101

GİRİŞ

Erken çocukluk dönemi çocuklarının; yapmaya ve yaşama-ya dayalı etkinliklerde yer aldıkları, bilişsel düzeyde bilgi aktarımının çok yoğun olmadığı, öğrenmeye ilgi uyandıracak etkinliklerle kendilerini her açıdan ifade etme olanağının sunulduğu, yaratıcılıklarını geliştirilebilecekleri ve özgüvenlerinin desteklendiği eğitim ortamlarının sağlanması gerekir. Bu dönem çocukların yaşamında oyunun çok önemli bir yeri bulunmaktadır. Oyun, çocukların en doğal dilidir ve bu doğal dile bu dönem çocuklarının gereksinimleri bulunmaktadır. Oyunların geliştirilmiş bir yanı olan yaratıcı drama bu nedenle erken çocukluk eğitimi döneminde önemli bir yere sahiptir. Eğitimde drama, erken çocukluk eğitiminde değişik etkinlikler adı altında bir yöntem olarak da yer almaktadır.

Eğitimde drama etkinlikleri erken çocukluk dönemi çocuklarının eğitsel gereksinimlerini karşılamada etkili bir alan olarak yer alır. Çocuk bu etkinlikler ile tüm yaşamı boyunca karşılaşır. Söz gelimi bir hayvanın üstüne biner gibi hareketler yapmak, hayvan taklitleri yapmak, hayvan seslerini çıkartmak gibi etkinlikler eğitimde drama çalışmalarının ilk izlerini oluşturur gibidir. Bu nedenle gelişimine de bağlı olarak ortaya çıkan tüm gereksinimler, yaşantılar ve özellikle oyunla olan ilişkiler çocukları eğitimde drama etkinlikleri ile dolaylı da olsa buluşturur. Drama, oyunsu özelliklere sahip yapısı ile çocukların bu tür çalışmalarda kolayca içinde olabileceği etkinlikler olarak yer alır.

Eğitimde drama herhangi bir konuyu, doğaçlama, rol oynama gibi tekniklerden yararlanarak, bir grupta ve grup üyelerinin birikimlerinden, yaşantılarından yola çıkarak canlandırmalar yapmaktır. Bu canlandırma süreçlerinde oyunun genel özelliklerinden yararlanılır ve bir lider, drama öğretmeni/eğitmeni eşliğinde ve yapılacak çalışmanın amacına, grubun yapısına göre önceden belirlenmiş mekânda eğitimde drama süreci gerçekleştirilir.

İçinde pek çok oyun ve canlandırma etkinliklerinin olduğu eğitimde drama; dramatik, dramatik oyun, dramatizasyon, çocuk tiyatrosu gibi bazı kavramlarla karıştırılmaktadır. Birbirinden farklı anlamlarda olan, ancak birbirleriyle de ilişkili olan bu kavramların açıklanmasında yarar bulunmaktadır.

Temel Kavramlar

Sözcük olarak **drama**, içinde eylem olan, tüm yaşam durumlarını geniş ölçüde içeren her türlü etkinliktir. **Dramatik** ise insanda içsel bir yaşantının, gerilimin olması durumudur. Dramatik sözcüğü buna ek olarak etkileyici, ani, birdenbire olan ve genellikle sürpriz hissi veren heyecanlı an; içinde gerilim, çatışma, karşıtlıklar bulunan olaylardır. Dramatik, içinde çatışma ve eylem gibi iki önemli öge barındırır. Bu açıklamalardan da anlaşılacağı gibi drama ve dramatik sözcüklerinin ilk anlamı acıklı, hüznü eylemler demek değildir.

Dramatik oyun, oynayanların keşfettikleri ve çevrelerindeki tüm karakterleri ve hareketleri çoğunlukla taklit ettikleri özgür bir ortamda oynanan oyundur. Bu tür oyunlar bir gruba gerektirir, bireysel değildir, kendiliğinden gelişir, anlıktır, süresi kestirilemez. Dramatik oyunlar doğaçlama odaklıdır ve gelişimini gündelik yaşantılardan alır.

Çocuklar, oyunlarda ya da dramatik oyunlarda bir eylemde bulunma isteği içerisinde olurlar. Dramatik oyunların tam olarak dramatik bir gelişimi de olmayabilir. Çocukların oynadığı evcilik oyunları, dramatik oyunların tipik örnekleridir. Bu oyunlarda imgelemeye dayalı oyunlar daha yoğundur ve bu oyunlarda daha önceden hazırlanmış öyküler bulunmaz. Çocukların oynadıkları oyunların çoğu dramatik niteliktedir.

Günümüzde oyuna koyma, oyunlaştırma veya bir durumu gerçekte olduğundan daha heyecan verici ya da kötü gösterme olarak açıklanabilecek olan **dramatizasyon**, daha çok yazılı bir metne dayalı olarak bir konunun, öykünün, masalın ya da bir durumun oyunlaştırılması anlamında kullanılır. Dramatizasyon, eğitimde drama ile en çok karıştırılan kavramlardan biridir. 1980'li yıllarda Türkiye'deki eğitimde drama çalışmalarının yeni bir alan, yeni bir yöntem olarak yer almaya başlaması, dramatizasyon kavramını metne dayalı çalışmaların yapılmasını içeren bir tekniğe dönüştürmüştür.

Dramatizasyonda konunun, metnin seçimi, rollerin dağıtımı daha çok drama eğitmeni ya da öğretmen tarafından yapılır. Katılımcılar öğretmen tarafından verilen rollere bağlı olarak beden dili ya da sözel olarak canlandırmalar yapar, kendilerine verilen metinde bulunan karakterleri canlandırırlar.

Dramatizasyon başta çocuklar olmak üzere bireylerin öykünme, devinim, dille ifade gibi güçlerine dayanan, doğal, kültürel ve toplumsal tüm olayların, imgelerin daha yoğun olduğu bir ortamda canlandırıldığı bir öğrenme yoludur ve çocukların yaşamında geniş ölçüde yer alır. Çocukların oynadıkları oyunların hemen hepsi kendi kendine bir gelişimi olması ve öykünmeye özgü özelliği nedeniyle dramatizasyonu destekler.

Bir teknik olarak dramatizasyon, öğrencinin anlama ve anlatma becerilerini, kişiliğini daha çok geliştirir. Çocuklar çevrelerinde gördükleri olguları, kişileri öykünme yoluyla eylemleştirebilir, oyunlaştırırlar. Bu oyunlaştırma, dinledikleri bir metin (kendilerine okunan) için de geçerlidir. Çeşitli karakterleri oynayan çocuklar kendileri olmaktan çıkıp, başka kişiliklere bürünürler. Dramatizasyon, canlandırdığı kişilerin duygularıyla, onların çeşitli sorumluluklarıyla özdeşleştirerek çocukların deneyimlerini zenginleştirir, öğrenmeye olanak sağlar. Dramatizasyon, dramatize edilen bir konunun eylemleştirmesinde bedensel, zihinsel, duyuşsal, sosyal, kültürel tüm özellikleri aktif hâle getirir. Sözlü anlatımın gelişmesinde önemli rol oynar, yeni sözcükler öğrenirler; düzgün konuşmaya, yüzü ve bedeni, sözlerin anlamına göre hareketlen-

dirmeye alışırlar. Dramatizasyon, bu etkinliğe katılan çocuklara içten gelen, eğlendirici yaşantılar kazandırmalarına olanaklar sağlar, çocuklar kendinden farklı duyguları daha rahat anlayabilir.

Çocuk Tiyatrosu, erken çocukluk döneminden erginlik dönemine kadar, amatör veya profesyoneller tarafından çocuklar için yapılan tiyatrodur. Çocuk tiyatrosu, hem yetişkinlerin çocuklara yaptığı tiyatroyu hem de çocuk oyuncuların çocuklara veya yetişkinlere bir çerçeve sahnede yaptığı tiyatroyu, okullarda yapılan çocuk oyuncu veya yetişkin oyuncuların oynadığı tüm tiyatro çalışmalarını içerir.

Yaratıcılık, eğitimde dramanın temel amaçlarından biridir. Yaratıcılığın ortaya çıkışı, genel olarak onun sınırlarını belirleyen ve anlamını veren çok sayıda tanıma göre değişiktir. Yaratıcılık süreci, tüm duyuşsal ve düşünsel etkinliklerde, her türlü çalışma ve uğraşın içerisinde vardır. Yaratıcılık yalnız sanatsal süreçlerde değil, insan yaşamının tüm yönlerinde yer alan temel bir yetenektir. İnsan tarafından tamamlanmış her işte yaratıcılık bir temel öge olarak bulunmaktadır (San, 1985:9).

Genel olarak yaratıcılık, daha önceden kurulmamış ilişkiler arasındaki ilişkileri kurabilme, böylece yeni bir düşünce şeması içinde, yeni yaşantılar, deneyimler, yeni düşüncüler ve yeni ürünler ortaya koyma yetisidir (Landau, San, 1985, s. 10).

Yaratıcılıkta özgünlük, olağanüstülük, kural dışılık, değişik olma, öğrenmeye hazır olma, ilgili olma, düşüncede esneklik ve özgürlük, merak, sezgi, hayal gücü, deneme, araştırma, sinama, bulma, kalıplardan kurtulma ve yeni fikirler üretme gibi özellikler bulunur. Ayrıca başkalarının farkında olma, gizemli olana ilgi, dış dünyaya karşı çekingenlik, yapıcı eleştiride bulunma, cesaret, bilinçlilik, köklü kurallara bağlılık, görgü ve sağlık kurallarına uyma, güzelin iynin, "alışılmışın dışında" olduğunu bilme, kendi kendine yetme, düşüncelerinde bağımsızlık gibi özellikleri de yaratıcı bir kişi üzerinde taşır.

Yaratıcılık doğuştan gelen bir yetidir ve insana özgüdür. Her insan yaratıcı olabileme şansına sahiptir. Yaratıcı sayılmak için bir dahi olmak gerekli değildir. Bireyde bulunan yaratıcı yön çeşitli nedenlerle yok edilmiş, geriletilmiş olsa bile eğitimde drama çalışmalarındaki yaşam deneyimleri ve özel programlarla yeniden kazanılabilir. Eğitimde drama insanların kendilerini tanımlarını ve yaratıcı yönlerini keşfetmelerini sağlayabilir. Sözgelimi bu eğitimden geçen bireyler yaratıcı yönlerini sözlü ya da sözsüz olarak ifade edebilirler, beden dili gelişebilir, yazılı ifade biçimi ya da sözlü aktarım gücü de eğitimde drama ile geliştirilebilir. Kökeninde yaratıcılığın olacağı bu ifade biçimleri çeşitli sanatsal ürünlere de dönüşebilir.

-Mış gibi yapmak, bir rol üstlenmenin, bir rolü oynamanın, onu var etmenin temel süreçlerinden biridir ve bu temel süreç aynı zamanda kendini başkasının yerine koymak gibi bir işleve sahiptir. "Mış gibi yapmak" oyunu ve rolün içinde olduğu canlandırmaların temel karakterini oluşturur. "Mış gibi

yapmak" ya da "öyleymiş gibi olmak"; tüm sanatların olduğu gibi yaratıcı dramanın da olmazsa olmazlarından biridir.

Spontanlık (Kendiliğindenlik), bireyin dıştan bir dürtü almadan serbest ve bağımsız davranma yeteneği ve buna hazır olma durumudur. Buradaki hedef insana özgü kendiliğindenliği özgür bırakmak ve aynı zamanda insanın bütün yaşam örgüsünü anlamlı bir biçimde buna uyumlu hâle getirmektir. Kendiliğindenlik (spontanlık) serbest bırakılır ve yaşamla bütünleştirilirse yaratıcılık ortaya çıkar.

Bir başka açıdan spontanlık "Duruma uygun uyarıcılar üretebilmek ve dıştan gelen uyarıcılara hazırlıksız uygun tepki ve geribildirim verebilmek olarak da tanımlanabilir."

Önemli!

Psikodrama, sözcük olarak insanın iç dünyasını ifade eden "Psyche" ve hareketi, eylemi ifade eden "Drama" sözcüklerinin birleşiminden oluşmakta ve insanın iç dünyasının eyleme dönüşmesi anlamına gelmektedir. Psikodrama, Moreno'nun 1921-1925 yılları arasında Avrupa'da temellerini attığı "Sosyometri Kuramı"nın tekniklerinden biridir. Moreno'dan daha önceki dönemlerde "spontan tiyatroyu" sağaltım amaçlı kullanma girişimleri olmasına rağmen psikodramaya özgün bir yöntemdir. Moreno insanların duygu ve düşüncelerini hareket hâlindeyken ifade edebilecekleri bir tedavi yöntemi geliştirmek istemiştir. Moreno'ya göre eylem olmadan insanlar kendilerini tam olarak ifade edemezler. Psikodrama, grup terapi, sosyometri ve psikodramadan oluşan üçlü bir takımın parçasıdır. Gerçeği dramatik yöntemler kullanarak bulmaya ve incelemeye çalışır. Bu yaklaşım eski bilimsel örüntülerin yeni bir şekilde algılanmaları ve buna bağlı olarak da davranışların yeniden düzenlenmesi yoluyla bireylerdeki ve gruplardaki değişimleri kolaylaştıran rol kuramına dayalıdır (Fine, 1979, Kaner, 1990, s. 457).

Moreno'nun kuramında insanların oturdukları yerden yaşadıkları çatışmaları anlatmaları yerine, bu çatışmaları canlandırmaları, eyleme dönüştürmeleri istenir. Sadece anlatma; katarsis ve iç görünün kazanılması için yeterli değildir. Önemli olan yaşanan rüyanın anlatılması değil, yeniden yaşanmasıdır.

Bu yönüyle de psikodrama eğitimde dramadan ayrılır. Psikodrama sağaltıcı, rehabilite edicidir. Eğitimde drama ise hiçbir biçimde sağaltımı, iyileştirmeyi doğrudan amaç edinmez. Eğitimde drama çalışmalarındaki iyi hissetme, rahatlatma, arınma gibi yaşantılar örtük olarak yer alır ve çalışmalarda temel amaç içermezler.

Oyun da eğitimde drama kavramı ile çok karıştırılan bir kavramdır. Oyun kimi uzmanlar tarafından amaçsız olarak yapılan iş, kendi kendini eğlendirmek için yapılan şey, eylem; boş zamanlarda ya da kısa bir zaman aralığında yapılan faaliyet, belli kurallara göre gerçekleştirilen, bir kazanç ya da çıkar elde etmek için yapılan (kart, top, yarışma vb) etkinlik olarak tanımlanırken kimileri tarafından da önemli ve amaçları olan, yaratıcılık, öğrenme ve istekli olmayı sağlayan

eylemlerde kendini gösterebilir. Oyun, kişiliğin gelişiminde çevredeki tüm insanlarla birlikte bir paylaşımın, öykünmenin sonucunda gerçekleşebilen, yaşamsal açıdan onu temel alan önemli bir etkinliktir. Oyun insanın tüm yaşamı boyunca onun bilişsel, duyuşsal, devinimsel davranış alanlarına yönelik işlevleri yerine getirmede, tüm deneyimlerin edinilmesinde ve olgunlaştırılmasında etkili olan bir eylemdir. Oyun, çocuğun öğrenmesi için bir araçtır.

Oyun, yalnız bir eğlence aracı değildir. Oyun, çocuğun duygularını, çatışmalarını, eğilimlerini, kendi istek ve çevre etkilerini içine alır. Çocuk kurduğu oyunda, amaçlarını, problemini, sevincini, öfkesini, sevgisini, nefretini çözmekte ve ifade etmektedir. Bu oyunlar aracılığıyla kendi gereksinimleri ile çevre şartları ve etkileri arasında denge kurmakta ve uyumunu yapmaktadır. Oyun duygusal bir ifade aracı olduğu gibi, çocuğun bir şeyler öğrenmesini ve yaratıcılık yetisinin gelişmesini de sağlar. İsteğe bağlıdır, ısmarlama ya da zorlama oyun, oyun değildir. Oyunda eğlenme ve haz alma belirgin bir özelliştir. Tüm beden hareket halindedir. Çatışmayı çözme, geleceğe hazırlanma, uyum, okul hayatında yönergeleri yerine getirme, ilgiyi belli bir konu üzerinde toplama, problem çözme tavrı ve merak duygusunu kazanma oyunla çocuğa kazandırılabilir.

Bu açıklamalardan da anlaşılmaktadır ki oyun, eğitimde dramadan farklı ancak drama sürecinin her aşamasında özellikle hazırlık-ısınma aşamalarında çok yoğun olarak kullanılan önemli bir etkinliktir. Oyunun genel tüm özelliklerinden eğitimde drama alanı doğrudan yararlanır.

Eğitimde Dramanın Temel Öğeleri ve Tiyatro İlişkisi

Eğitimde drama, kendi öğelerine sahip farklı bir sanat ve eğitim alanıdır. Bu öğeleri açıklamak için kavramın tanımından yola çıkmakta yarar görülmektedir. Eğitimde drama bir lider/öğretmenin yönlendirmesinde, yönetiminde herhangi bir konunun çeşitli tiyatro tekniklerinden yararlanarak, bir grupla (drama bir grup etkinliğidir) ve grup üyelerinin kendi yaşantılarından, tecrübelerinden yola çıkarak canlandırmalar yapmaktır. Böylece dramanın öğelerinin bu tanımdan yola çıkarak; yaratıcı drama lideri/eğitmeni/öğretmeni, konu-tema, çeşitli teknikler (doğaçlama, rol oynama vd.), bir grup, yaşantı-tecrübe, oynusu özellikler ve canlandırmadan (kurgusal gerçeklik) oluştuğunu görürüz.

Çıkış Soru

Erken çocukluk döneminde uygulanan drama çalışmalarıyla ilgili aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) Drama çalışmalarında değerlendirme aşamasına mutlaka yer verilmelidir.
- B) Çocuklar dramada başarısızlık duygusu yaşamamalıdır.
- C) Drama çalışmalarının sonunda mutlaka bir gösteri yapılmalıdır.
- D) Çocukların iyi bir oyuncu olmaları beklenmemelidir.
- E) Drama çalışmalarında kazanan ya da kaybeden olmamalıdır.

Çözüm:

Dramayı tiyatrodan ayıran önemli özelliklerden biri de dramanın çalışmaların sonunda mutlaka bir gösteri olarak sunulmasına gerek olmamasıdır. Çünkü drama süreci daha önemlidir. Şimdi ve burada algısı ön plandadır.

Cevap C

Örnek Soru

Yaratıcı dramada doğaçlama, rol oynama, tiyatro ya da drama etkinliklerinden yararlanarak bir grup çalışması içinde çocukların bir yaşantıyı, bir olayı, bir fikri eski bilişsel örüntülerin yeniden düzenlenmesi yoluyla ve gözlem, deneyim, duygu ve yaşantıların gözden geçirilmesiyle 'oyun' süreçlerinden geçirilerek canlandırılmasıdır.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi drama çalışması için söylenemez?

- A) Bütün drama etkinlikleri sonrasında değerlendirme yapılmalıdır
- B) Tiyatro drama etkinliklerinden yararlanmalıdır.
- C) Drama etkinliklerinde katılımcıların tamamının etkin olması hedeflenir.
- D) Drama etkinliklerine katılanların gönüllü olmaları esastır.
- E) Drama etkinlikleri, bireyin yaş ve gelişim seviyesine uygun olmalıdır.

P
E
G
E
M

A
K
A
D
E
M
İ

Çözüm:

Drama temel olarak tiyatro tekniklerinden yararlanılarak doğaçlamayı ve rol oynamayı merkeze alan (aynı zamanda müzik, dans, resim, heykel, edebiyat vb. sanat dallarının hepsiyle bir etkileşim içinde olan) bir grup çalışması etkinliğidir. (Bu nedenle Tiyatro drama etkinliklerinden yararlanmasına dikkat edilmelidir. İfadesine ulaşamayız.)

Drama ve tiyatro arasındaki farklar ise şu şekilde sıralanabilir;

Tiyatro bir metne bağlı kalınarak oynanır, drama ise tamamen doğaçlama gerçekleşir.

Tiyatro tekniğinde amaç, sanatçı yetiştirmektir. Yaratıcı dramada ise sanatçı yetiştirme çabası yoktur.

Tiyatroda bu alanla ilgili eğitim almış kişiler rol alır, dramada ise katılımcıların eğitim almış olmasına gerek yoktur.

Tiyatro seyirci için oynanır ve sanatsal bir kaygı taşınır, dramada ise seyirci için değildir.

Tiyatroda hangi materyalin nerede ne amaçla kullanılacağı bellidir, dramada ise her materyal herhangi bir amaçla kullanılabilir.

Tiyatroda hazırlık ve prova çalışmalarına ihtiyaç vardır, dramada ise herhangi bir hazırlık ve provaya gerek duyulmaz.

Tiyatroda amaç; seyirciyi bilgilendirmek veya eğlendirmektir. Dramada ise amaç; canlandırmayı yapan kişiye ve sınıfa bir konuyu öğretmektir.

Tiyatroda oyunun kuralları bellidir, yaratıcı dramada kurallar duruma göre değişebilir.

Tiyatroda kostüm, sahne ve dekor sağlama zorunludur, dramada ise, herhangi bir kostüm veya dekor zorunluluğu yoktur.

Cevap B**Drama Eğitmeni (Lideri ya da Dramayı Alanında Kullanan Öğretmen)**

Öğretmen, eğitmen, drama çalışmalarında katılımcılara "rehberlik" eden kişidir. Yaratıcı drama alanında süreci tasarlayan, biçimlendiren, yöneten lider/eğitmen-öğretmen kavramından; yaratıcı drama süreçlerine hâkim, kuramsal ve uygulamalı çalışmalarda yeterli, uygulama becerisi de olan ya da aynı süreçleri bilip, farklı bir alanda uzman olan, dramayı bir yöntem olarak kendi alanında kullanan öğretmen anlaşılmalıdır.

Drama eğitmeni drama sürecinin temellerinden ve önemli öğelerden biridir. Drama sürecinin canlandırılarak anlamlandırılması liderin hedefleri ve yöntemleri ile ortaya çıkar ve belirlenir. Hemen belirtmek gerekir ki bir eğitim sisteminin bir öğretmenden beklediği özelliklerin tamamı bir drama öğretmeninden de beklenir. Bu özelliklerden bazıları araştırmacı, kendini yetiştiren, rehberlik edici, öğrencilerin aktifliğini işe koşturan, kendini yenileyen, ekip çalışmasına yatkın, alanı ile ilgili yayınları takip eden, diğer alan ve disiplinlerle iletişim kurabilen, kendini gerçekleştirmiş, öğretim yöntemlerinden

haberdar, eğitimin sadece öğretme olmadığını bilen, uygulayan, doğru soru sorabilen bir yapıya sahip olmalıdır.

Grup (Katılımcılar) ve Yaşantı

Eğitimde drama, bir grup etkinliğidir ve grup olmadan yapılamaz. Bu çalışmalara katılan bireylerin oluşturduğu topluluğa da grup denir. Drama gruplarında birlikte yaratma, üretme ve paylaşma süreçleri yaşanır. Tüm çalışmalar grup içerisinde gerçekleşir. Grup üyeleri arasında geçen tüm iletişim-etkileşim etkinlikleri eğitimde drama süreci açısından da önemlidir. Bu süreçlerde seyirci yoktur. Seyredenler aynı zamanda drama sürecine katılanlardır. Eğitimde dramada grup, çalışma ortamında bulunanlardır. Bu nedenle çalışma grubu hem oyuncudur hem de iç izleyicidir.

Yaratıcı drama çalışmaları grup içerisinde gerçekleşen çalışmalar olduğu için, tüm süreç grubun vereceği tepkilere göre şekillenir, gelişir ve sonuçlanır. Yaratıcı drama çalışmalarında başlangıçta yeterli olarak değerlendirilebilen bir drama tasarımı, grup çalışması sırasında amacına ulaşmayabilir, grup tarafından benimsenmeyebilir. Yaratıcı drama çalışmalarında grubun beklentileri önemlidir ve tüm süreç oluşturulan küçük ya da büyük gruplar ile birlikte gerçekleştirilir.

Mekân - Çalışma Ortamı

Eğitimde drama çalışmaları açık-kapalı hemen her mekânda yapılabilir. Bu drama çalışmalarının bir lider yönlendirmesinde yapılabilmesi için çalışma grubu ile birlikte bir mekâna, çalışma ortamına gereksinim bulunmaktadır. Söz gelimi drama etkinlikleri için ideal olarak drama ortamlarında bulunması gereken özelliklerden bazıları şöyle sıralanabilir:

- ❖ Çalışma ortamının rahat hareket edilebilecek bir duruma getirilmesi gerekir.
- ❖ Bu ortam geleneksel bir sınıftan farklı olarak, ayakkabısız çalışmaların yapılabilmesi için zemin halı ya da ahşap malzemelerle döşenmiş, minderlerin ve drama araç-gereçlerinin olduğu, sabit sıraların bulunmadığı; her türlü eyleme, olası gürültü unsurlarına uygun ses yalıtımına sahip, oda ısısı ve ışığı çalışma yapmaya ve gerekli olduğunda sergileme yapmaya elverişli bir sınıf ortamı olarak düzenlenmelidir.
- ❖ Yazı tahtası, pano, malzeme deposu, yeterli bir müzik arşivi, gerekli olduğu zaman kullanılabilecek film-sinema makinesi, slayt projektör, tepegöz, video kamerası, fotoğraf makinesi, kırtasiye malzemeleri vd. malzemeler drama ortamlarını zenginleştirici özelliklere sahiptir. Bu tür araç-gereçler tüm katılımcıların yaratıcılığını ortaya çıkarmaya ve geliştirmeye yöneliktir ve olanaklar ölçüsünde drama mekânlarında bulundurulmalıdır.

❖ Eğitimde drama paylaşımları için “ideal çalışma ortamları” bir zorunluluk değildir. Bu çalışmalar sadece sınıf ya da sahneli mekânlarda yapılmaz. Drama dersleri ve etkinlikleri sahne gereksinimi duymaz. Yaratıcı drama liderinin/öğretmenin tasarladığı eğitim, kültür ve sanat etkinlikleri; çalıştığı grubun özelliklerine, içeriğe, amaçlarına kendi becerisi ve verimliliğine bağlı olarak sınıf içi ile birlikte sınıf dışı tüm ortamlarda gerçekleştirilebilir (koridor, kantin, kütüphane, müzeler, resim, heykel sergileri vd.).

- * Drama sınıf dışı ortamlarda da yapılabilir.
- * Sınıf dışı ortamlar; okul bahçesi, müze veya alan gezisi yapılan yerler olabilir.
- * Sınıf dışı drama yapılırken dekor, sahne, ışıklandırma vb. gibi koşullar aranmasına gerek yoktur.

Sınıf dışı ortamlarda drama yapılırken;

- * Drama yapılacak sınıf dışı ortamın çocuklar için güvenli olmasına,
- * Ortamın öğretmen tarafından önceden incelenmesine,
- * Drama plan ve kurgusuna uygun ortam olmasına,
- * Drama sırasında gözlem yapmaya uygun olmasına

dikkat edilmelidir.

NOT !

Konu - Düşünce

Eğitimde drama çalışmalarında konu, ele alınıp irdelenecek duygu ve imgelerin tamamıdır. Tıpkı konuşmada, yazıda, eserde olduğu gibi ele alınan düşünce, olay veya durum, bir anlatımda verilmek istenen öz yaratıcı dramının da konusunu oluşturur. Temel olarak özel hayatlar ve evrensel değerlere ters düşen durumlar dışında “her şey” konuyu oluşturabilir. Konu, herhangi bir olaydan, bir eğitim ünitesinden, haberden, anıdan, bir resimden, bir fotoğraftan ya da soyut kavramdan, davranıştan yola çıkarak belirlenebilir.

Ayrıca bu çalışmalarda fotoğraftan müziğe, heykelden şiire, öyküye, kitle iletişim araçlarının eğitime etkisinden resim alanına, psikolojiden sosyolojiye, insan haklarından demokratik tutum ve davranışlara kadar pek çok alandan işlenecek bir konu bulunabilir.

Konu seçiminde dikkate alınması gereken en önemli nokta, belirlenen hedefler (amaçlar) ve bu amaçlara yönelik olarak geliştirilen kazanımlardır.

Eğitimde drama, tiyatro ile iç içe geçmiş, tiyatronun hem kuramsal hem de uygulamalı çalışmalarının tümünden yararlanan bir eğitim, kültür ve sanat alanıdır. Özellikle tiyatronun doğaçlama, rol oynama gibi tekniklerinden doğrudan yararlanan eğitimde drama, canlandırma etkinliklerini bu iki temel teknik üzerine kurar. Bir yönüyle eğitimde dramanın bir yöntem olarak kullanılması doğaçlama ve rol oynama tekniklerinin kullanılıp kullanılmama-

sı ile ilgilidir. Tiyatroda bulunan yönetmen, aynı anlam ve içeriği ile eğitimde dramada söz konusu değildir. Eğitimde drama alanında süreci tasarlayan, biçimlendiren, yöneten, drama lideri/öğretmenidir. Lider/öğretmen drama sürecinin en önemli ögesidir. Ancak eğitimde dramada sürecin son noktasını lider değil grup üyeleri, katılımcılar, öğrenciler belirler. Sürecin nasıl gelişeceğini ve nasıl sonuçlanacağını drama lideri bilemez ancak sürece giden yollarda bir engel, ilerleyememe durumu söz konusu olduğunda yönlendirme işlevini yerine getirir. Drama lideri, sürecin diğer iki ögesi olan katılımcıların oluşturduğu drama grubu ve çalışılan mekâna göre daha önemli, asıldır. Bu önem drama liderinin çalışma grubunu ve mekânını belirleme özelliğine sahip oluşunda yatar.

Tiyatro, pek çok sanat türü gibi sonuca odaklanır. Eğitimde dramada sonuçtan çok süreç önemlidir ve seyirci yoktur. Seyredenler drama sürecine katılanlardır. Yani eğitimde dramada çalışma grubu; hem oyuncu, hem de seyircidir.

Eğitimde dramada konu-tema herhangi bir olay, olgu, soyut-somut bir durum, bir gazete haberi, bir karikatür, yazının (edebiyatın) tüm türleri, yarım bırakılmış herhangi edebi bir metin, bir yaşantı, anı, fotoğraf olabilir. Bir ders konusu, eğitimde dramada işlenecek konuyu rahatlıkla oluşturabilir. Eğitimde drama bir grup etkinliğidir ve grup olmadan yapılmaz. Grup yaratıcı drama sürecinin başka bir ögesidir. Grup gönüllü olabileceği gibi dersi zorunlu olarak alan bir sınıf da olabilir.

Eğitimde drama tiyatronun ve diğer alanların tekniklerinden yararlanır. Bu tekniklerden en önemlileri doğaçlama ve rol oynama teknikleridir. Eğitimde drama derslerinde diğer tekniklerin aksine bu iki tekniğin kullanıma zorunluluğu bulunmaktadır.

Eğitimde dramada bir metin zorunluluğu yoktur, bu yanılla tiyatrodan ayrılır (doğaçlamaya dayalı olan tiyatro yaklaşımları ile çağdaş tiyatro çalışmalarını elbette bu belirlemenin dışında tutmak gerekir). Eğitimde drama pek çok yazılı metinden konu olarak yararlanabilir; ancak bu yararlanma doğaçlama ve rol oynamaya yatkın özelliklerde olmalı ya da lider yararlanılacak metinleri bu özelliklere uygun hâle getirmelidir.

Tiyatro sanatını uygularken yönetmenlerin oyunculuk yetilerine sahip bireylere gereksinimi bulunmaktadır. Eğitimde drama bu yönüyle oyunculuk değildir. Zira oyunculuk bir eğitimi gerektiren ve günümüzde bir meslek grubunun adıdır.

Eğitimde (yaratıcı) drama ile tiyatro tıpkı diğer sanatlar gibi iki farklı ancak iç içe geçmiş iki alandır. Tiyatro, eğitimde drama alanının sürekli yararlandığı bir sanat dalı, bir araçtır.

Dramada neyi öğretmek istiyoruz?

Bu soruya verilecek yanıt için eğitimde drama alanında konu, içerik, görsellik ve çocukların oyunculuk eyleminde bulunması için gerekli hazırlığın iyi yapılması gereklidir. Drama öğretmenin tüm bunları yapabilmesi için; erken çocukluk dönemi çocuklarının gelişim özelliklerini, erken çocukluk eğitimi, drama alan bilgisini bilmesi gerekir. Dra-

P
E
G
E
M

A
K
A
D
E
M
İ

mada öğrenenin önceki öğrenmeleri önemlidir. Öğrenmenin geçmiş bilgi, yaşantı, bilişsel/duyuşsal boyutlarla ilişkisi bulunmaktadır. Bu durum erken çocukluk dönemi çocukları için de geçerlidir.

Diğer derslerde veya etkinliklerde olduğu gibi drama etkinlikleri için bir planlama gereklidir. Bu planlamada, çocuklara nelerin öğretilmesi gerektiği sorusuna verilen yanıt kapsayan konu, bu konunun hangi öğrenme ortamında işleneceği, çocukların ve öğretmenlerin bu süreçte ne tür rollerinin olacağı ve drama etkinliklerinin hangi değerlere yönelik olacağına ilişkin sorulara yanıt bulmak gereklidir.

Erken çocukluk dönemi çocuklarıyla drama çalışmaları yaparken öğretmenin yaş gruplarına göre gelişim özelliklerini çok iyi bilmesi gerekmektedir. Çocuğun hangi yaşta hangi davranışları gösterdiğini, ilgilerini, hangi tür oyunları sevdiğini ve başarabildiğini, tepkilerini bilmek hem sağlıklı bir drama süreci yaşanması, hem de çalışmanın hedeflerine ulaşılması açısından önemlidir.

Öğretmen çalışmanın amacını çok net olarak belirlemelidir. Bu amaç detaylandırılmış olmalı ve etkinlik yolu ile çocuğa kazandırılmalıdır. Öğretmen çocukların drama sürecinde içten ve istekli katılımlarını sağlamak için öncelikle yumuşak ve sevecen bir ses tonuyla konuşmalı ve yaklaşımı da bu şekilde olmalıdır. Duygularını ifade ederek çocuklara model olmalı, bunu yaparken onlardan biri gibi davranmalıdır.

Öğretmen drama çalışmalarını dışarıdan yönetebileceği gibi, role girip çalışmanın içinde yer alarak da yönetebilir. Erken çocukluk döneminde çalışmanın içinde yer almak daha uygun olup, “öğretmenin role girmesi” tekniğinden sıkça faydalanılmalıdır.

Erken çocukluk eğitiminde drama etkinlikleri genellikle dört yaşlarla 20-25 dakika, beş yaşlarla 25-30 dakika, altı yaşlarla da 30-40 dakika drama çalışmasının yapılması verimli bir çalışmayı oluşturabilir.

Erken çocukluk döneminde, dört yaşta basit ısınma ve rol oyunları ve basit doğaçlamalar canlandırılabilirken, beş altı yaştaki çocuklarla zaman zaman yetişkinlerin doğaçlamalarına yakın oyunlar ortaya çıkabilmektedir. Uzun süreli drama deneyimi olan çocuklar, zaman zaman dramaya yeni başlayan bir yetişkinden daha yaratıcı ürünler ortaya koyabilmektedir.

Erken çocukluk döneminde yapılan drama çalışmalarında karşılaşılabilecek en önemli sorun çocukların çalışmaya isteksizliği ya da katılmak istememesidir. Bu nedenle çocuklarda oyun oynamaya gereksinim duyurmalı, çalışmayı çekici özendirici hâle getirmelidir. Yine de katılmak istemeyen çocuklar varsa ısrarcı olmamalı, kenarda oturup izlemelerine fırsat vermelidir. Bilindiği gibi dramanın temeli gönüllü katılım esasına dayanır. Bir süre sonra katılmak istemeyen çocukların da çalışmanın içinde yer aldığı görülecektir.

Özellikle altı yaş, gruplaşmaların başladığı, hemcinslerle oyun oynama dönemine girildiği bir yaştır. Bu nedenle çocuklar kendi isteklerine bırakılırsa küçük grup çalışmalarında hep aynı kişilerle oynamak isteyebilirler. Gruplaşmayı ortadan kaldırmak için öğretmen farklı sayışmalarla grup ayırımında farklı belirlemelere gitmelidir.

Canlandırılacak olay, konu ya da durumda, belirli rollerin tercih edilmesi, bu rolü kimin üstleneceği konusunda çatışmaya yol açabilir. Özellikle başrol konusunda çocuklar, hatta çalışma bir gösteri şeklinde sunulacaksa ebeveynleri bile bu konuda ısrarcı olmaktadır. Bu sıkıntıyı yaşamamak için canlandırmada geçen her şeye bir kimlik verilmeli (konuşan ağaç, dans eden masa vb.), başrol ortadan kaldırılmalı, herkese eşit roller dağıtılmalıdır.

Karşılaşılabilecek temel sorunlardan birisi de çocukların yaratıcılığının ortaya çıkmamasıdır. Bu durumda öğretmen; çocuğun yaratıcılığını geliştirecek ortamlar oluşturmali, farklı yöntem ve teknikleri kullanarak onları yaratıcı düşünmeye yönlendirmelidir.

Eğitimde Dramanın Kısa Tarihçesi

Türkiye’de 1980’li yıllardan bu yana çağdaş anlayışla gelişen “Eğitimde Drama” kavramı uygulama ve kuramsal açıdan farklı yaklaşımlara tanık olmuştur. Bu farklı yaklaşımlar yaratıcı drama disiplini ile ilgilenen bireylerin bu alana ilişkin görüşlerini ve düşüncelerini de kaçınılmaz olarak etkilemiştir. Alana ilişkin kullanılan söylemler; alan uzmanları tarafından geliştirilmiş, değiştirilmiş ve yaratıcı dramanın daha çok yöntem olarak kullanıldığı farklı öğretmenlik biçimlerinin açığa çıkmasına neden olmuştur.

İngiltere’de ortaya çıkıp yaygınlaştığı biçimiyle “Eğitimde Drama” (Drama in Education), özellikle 1950’li yıllardan beri çocukları yaşadıkları dönemin farkına ve bilincine vardırarak üzere yöntem odaklı olarak gelişmiştir. Eğitimde drama, İngiltere üzerinden diğer ülkelere özellikle Dorothy Heathcote’un uluslararası atölye çalışmaları ile yayılmış, okulların eğitim programlarında yer almıştır. Diğer temsilciler, İngiltere’de Harriet-Finlay Johnson, Caldwell Cook, Peter Slade, Brian Way, David Hornbrook, Cecil O’Neill, Gavin Bolton, Richard Courtney, diğer ülkelerde ise Winifred Ward, Viola Spolin, Nellie McCaslin, Hans Wolfgang Nickel’dir. ABD, Avustralya, Kanada ve Yeni Zelanda gibi ülkelerde daha çok öğretim yöntemi ve bilgisi boyutuna odaklanan özgün çalışmalar olarak algılanan kavram, Yaratıcı Drama (Creative Drama) olarak adlandırılmaktadır.

Yaratıcı dramanın tarihsel gelişimini anlatan, Harriet-Finlay Johnson’un “Öğretimde Dramatik Yöntem” (1912) adlı kitabı bu alanın öncülerinden biri olduğunu göstermektedir. Johnson, çocukların doğal dili olan dramatik oyunlar aracılığı ile görerek ve yaparak daha iyi öğrenebildiği düşüncesini savunur. Johnson, yaratıcı dramayı “bilmek için olan isteğin artması” olarak değerlendirmektedir. Harriet-Finlay Johnson, dramayı öğretim programındaki temaları öğretme konusunda denemiştir.

Caldwell Cook, “Oyun Yolu” (1917) adlı kitabında oyun etkinliğinin eğitimin temeli olduğunu savunmuştur. Caldwell Cook’a göre yapmak, oynamak ve kendiliğindenlik; öğrenmek için anahtar kavramlardır. Cook, oyunu bir araç olarak İngilizce öğretiminde ana kullanmıştır.

Drama/Tiyatro eğitmeni ve kuramcısı olan Brian Way; “Yaratıcı drama eğitimi çocukların profesyonel aktörler olarak